

Karl-Henrik Pettersson©/2011-08-31

Välfärdsstatens renässans (1): De europeiska välfärdsstaterna

Det här är den första artikeln (av fem) om välfärdsstaten. Mera precis kommer jag till slutsatsen att den europeiska välfärdsstaten står inför en renässans, och dess politiska motpol och kombattant i västvärlden, "Small government"-strategin, inför stora utmaningar, i varje fall i sin amerikanska tappning.

Vad menas med välfärdsstat? Den definition jag skall använda här bygger på två kriterier. Alla medborgare skall ha ett skydd för sin välfärd, mot sjukdom, olyckor, ålderdom, arbetslöshet etc. Det är det första. Det kan göras på olika sätt. Som i Sverige, Norge och Danmark med ett stort ansvar för det offentliga för både finansiering och produktion av välfärden. Landstingen i Sverige som exempel både finansierar och utför det mesta av sjukvården. Gösta Esping-Andersen, dansk sociologiprofessor och välkänd för sin typologisering av välfärdsmodeller, kallar den nordiska modellen för "den socialdemokratiska regimen". Eller också kan det göras som på kontinenten ("den konservativa regimen") med ett mer begränsat statligt och kommunalt ansvar men kompletterat med privata insatser, i synnerhet vad gäller produktionen av välfärden, och med privata försäkringar.

Det offentliga har två uppgifter. Staten och kommunerna hjälper på olika sätt till så att även de svagaste i samhället får den välfärd de behöver vid sjukdom, olyckor, arbetslöshet, ålderdom etc. Det sker genom socialförsäkringssystem av olika slag och genom till exempel subventionerad sjukvård och omsorg. Och staten försöker påverka de relativa inkomstskillnaderna genom bidragssystem eller progressiv beskattning.

Det andra kriteriet bryter mönstret i meningen att det inte är ett krav som brukar gälla. Jag anser emellertid att för att vi skall kunna tala om en välfärdsstat skall inkomstskillnaderna i landet vara måttliga när de jämförs med andra utvecklade länder. Anledningen är att forskningen visat att inom gruppen västländer finns det ett nära samband mellan relativ inkomstfördelning och sociala förhållanden, ju större inkomstspridningen är i ett land, desto större är de sociala problemen visavi hur det ser ut i andra västländer. Det gör den relativa inkomstfördelningen till ett relevant välfärdsmått. Man får en indikation på i vilken grad den välfärdsmodell som politikerna valt (enligt socialdemokratisk eller konservativ tradition) har fungerat för medborgarna.

Med dessa båda måttstockar kommer Belgien, Frankrike, Holland, Tyskland och Österrike samt de nordiska länderna, Danmark, Finland, Norge och Sverige, att definieras som välfärdsstater. Två länder som brukar hänföras till kategorin europeiska välfärdsländer faller utanför. England eftersom inkomstspridningskriteriet inte är uppfyllt. Inkomstskillnaderna i England är, relativt andra västländer, extremt stora, nästan på samma nivå som i USA. Och Schweiz av det enkla skälet att dess välfärdsmodell är unik. Det finns inget annat västland med samma karaktäristika. Samtliga länder som jag här definierat som välfärdsstater har idag (2009) en offentlig sektor i storleksordningen lite över 50% av BNP (som högst 58% i Danmark och som lägst 48% i Tyskland). Den schweiziska offentliga sektorn mätt på samma sätt var 34%.

Välfärdsstaten versus "Small government"-strategin

Den europeiska välfärdsstaten har i den amerikanska debatten under senare decennier, särskilt efter 1980, betraktats som en omodern och kostsam samhällsmodell. Omodern eftersom den i den

marknadsfokuserade tid vi lev i efter 1980 har förknippats med politisk inblandning i marknaderna, med fördelningspolitik, med tröghet och tråkighet, och med "socialistisk" politik, det mest omoderna av allt. Och den har ansetts kostsam eftersom den relativa tillväxten i välfärdsstatsländerna har utvecklats svagt. Välfärdsstaterna har helt enkelt, menar man, haft en sämre BNP-tillväxt än USA.

Det är idag – med betoning på idag – ett felaktigt synsätt. Min hypotes är att så som världen ser ut är det den amerikanska modellen som är omodern. Med andra ord, det är min provisoriska spådom att den europeiska välfärdsstaten kommer att få ometkettras från politiskt gammalmodig till moderiktig. För det visar sig, jag skall komma till frågan, att släpper man marknaderna alltför fria under lång tid uppstår störningar och felallokeringar. Särskilt finanssektorn riskerar att gå ur kontroll. Finanskrisen 2008/2009 är ett konkret exempel. Och om den politiska målsättningen ständigt är att hålla skatterna nere och (därmed) svältföda allt som har med gemensamma satsningar att göra är risken stor att man får ett samhälle som inte fungerar effektivt. De dåligt underhållna amerikanska vägarna, broarna och annan infrastruktur kan vara ett exempel.

Det är syftet med pappret att försöka föra den här hypotesen i bevis. Jag skall metodiskt jämföra den europeiska välfärdsstatsmodellen med den amerikanska samhällsmodellen (i fortsättningen kallad "Small government"-strategin). Någon skulle säga att en sådan jämförelse är omöjlig, det är som att jämföra äpplen och päron. Å andra sidan är USA och Europa kulturellt, politisk och ekonomiskt en del av samma värld, skillnaderna är måttliga. Länderna är utan undantag liberala stater, demokratier och kapitalistiska ekonomier, och på ungefär samma utvecklingsnivå. Och även skillnaderna i storlek är måttliga när USA och Europa jämförs. Hela EU-Europa och USA är mätt i BNP nästan exakt lika stora. Enbart de nio europeiska välfärdsstatsländerna (Belgien, Frankrike, Holland, Tyskland och Österrike och de nordiska länderna) svarar tillsammans för en ekonomi som är i storleksordningen två tredjedelar av USAs ekonomi.

Det finns tre tunga skäl till varför välfärdsstatsmodellen sannolikt kommer att få en renässans. Det första av dessa skäl, att "Small government" strategin har djupgående problem, behandlas i nästa artikel

Välfärdsstatens renässans (2): "Small government"-strategin vid vägs ände

Det här är den andra artikeln (av fem) om välfärdsstaten. Mera precist kommer jag till slutsatsen att den europeiska välfärdsstaten står inför en renässans, och dess politiska motpol och kombattant i västvärlden, "Small government"-strategin, inför stora utmaningar, i varje fall i sin amerikanska tappning.

Det första skälet är det mest uppenbara, "Small government"-strategin visar sig vara en politisk och ekonomisk återvändsgränd så som den globala ekonomin ser ut idag. Tecknen är många.

**Underinvesteringar i offentlig sektor*, mest tydligt vad gäller infrastrukturen. Under lång tid har investeringar i infrastruktur i USA legat på ungefär halva den europeiska nivån. I Europa investerar vi i runda tal 5% av BNP i infrastruktur per år, i USA 2,5%. The American Society of Civil Engineers (ASCE) publicerar regelbundet, senast 2009, sitt betyg över tillståndet för amerikansk infrastruktur – vägar, broar, dammar, skolor, energisystem, vattenförsörjning etc. Betyget blir underkänt, D. Det amerikanska betygssystemet går från A (utmärkt), till E (underkänt) med C som genomsnitt. D kan närmast kallas uselt. ASCE beräknar att bara det eftersatta underhållet kommer att kosta den

amerikanska ekonomin i storleksordningen \$1 200 miljarder, det motsvarar inte så långt från 10% av BNP (eller ungefär dubbla svenska BNP).

**Överinvesteringar i (vissa delar) av privat sektor, särskilt i sådant som har med privat konsumtion att göra. Man behöver inte tillbringa lång tid i USA för att förstå att det finns, låt vara snett fördelat, oerhört stora resurser för privat konsumtion. Det speglas i att amerikansk BNP till 71% (2009) består av privat konsumtion. I Tyskland är motsvarande siffra samma år 55%, i Sverige 48%. Den höga privata konsumtionen relativt andra utvecklade länder antyder att investeringarna i den amerikanska ekonomin är för låga.*

**De svaga grupperna i samhället har ett uselt skydd mot sjukdom, olyckor, arbetslöshet etc. USA använder knappa 10% av BNP för skattefinansierade sociala skyddsnet, Tyskland och Sverige till exempel mer än dubbelt så mycket. Och skyddet för de ekonomiskt svaga är dåligt också på annat sätt. Sjukdom är exempelvis den vanligaste orsaken till personliga konkurser i USA (det kan möjligen komma att ändras genom Obamas sjukvårdsreform).*

**Stora inkomstskillnader. "Small government"-strategin blir i praktisk politik mycket snål med åtgärder för att dämpa stora inkomstskillnader. Det finns lite av kompenserande inkomster, skattefinansierade bidrag, till de svaga grupperna i samhället. Och progressiviteten i skatteskalorna är mindre än i de europeiska välfärdsstaterna.*

**Mindre effektiva lösningar. "Small government"-strategin har en ideologisk bakgrund som ibland leder till mer kostsamma lösningar än nödvändigt. Politikerna, och det gäller påfallande ofta för både republikaner och demokrater, väljer helt enkelt ett samhällsekonomiskt dyrare upplägg eftersom man inte kan tänka sig att det offentliga skall ta på sig ett ökat ansvar. Det mest uppenbara exemplet är sjukvårdens finansiering. Att man låter privata försäkringsbolag, inte skattebetalarna, finansiera vården leder till jämförelsevis mycket höga administrativa kostnader. Det har beräknats att det administrativa, det icke-medicinska, tar uppemot 30% av sjukvårdens resurser (Woolhandler, S. et al, 2003, "Costs of Health Care Administration in the United States and Canada", *The New England Journal of Medicine*, Volume 349, No. 8, August 21, 2003, s 768 ff;). Det i sin tur förklarar till stor del varför det amerikanska vårdssystemet är mer än 50% dyrare än för genomsnittet av OECD-länderna.*

**En alltmer spekulativ finanssektor bidrar till ökad instabilitet. Viktiga avregleringar och en generös, närmast libertariansk, penningpolitik, helt i linje med det nya ekonomisk-politiska paradigmet, har fått den amerikanska finanssektorn att under de senaste 10-15 åren i ökad grad "leva sitt eget liv" frikopplad från real sektor. Historiskt har bankernas utveckling följt BNP-utvecklingen. Logiskt nog kan man säga, finansiella och reala sektorn bör växa i ungefär samma takt. Den kopplingen bröts under senare delen av 1990-talet. Oavsett hur man mäter – i kreditvolym, vinster, löner etc. – har de amerikanska bankerna och skuggbankerna släppt kopplingen till real sektor. Det antyder ökat ristagande och spekulation vilket får katastrofala följder om riskerna förverkligas och blir kris som 2008/2009. Det skapar också spänningar i det amerikanska samhället. Av vilken anledning skall lönerna för de anställda i finanssektorn spela i en egen division som de nu gör? Det har sagts att anställda i finanssektorn i USA idag tjänar 50-70% mera än jämförbara grupper i andra sektorer. Det finns med all säkerhet en nära koppling mellan "Small government"-strategin och de ökade frihetsgraderna för bankerna och de andra finansinstituten.*

**Statsskuldproblematiken.* Att det offentliga lånar för sin verksamhet är en sak, det gör alla länder (möjligen med undantag för Norge och andra stater med extraordinära inkomstkällor eller "windfall gains"). Men med "Small government"-strategin tenderar statlig upplåning att bli ett substitut för skatteköjningar. Det råder så att säga obalans mellan efterfrågan på offentliga varor å ena sidan och möjligheten att med begränsade skatteintäkter betala vad det kostar å den andra. När det hjulet får snurra tillräckligt många varv kan statsskulden bli ett allvarligt problem genom att de finansiella marknaderna mister förtroendet som för Grekland och de andra skuldyngda länderna i Europa. Ekonomhistorikern Niall Ferguson, liksom Ken Rogoff och Carmen Reinhart i sin bok *This Time is Different*, hävdar att erfarenhetsmässigt riskerar finansmarknadens förtroende att minska när statsskulden närmar sig 100% av BNP. Den insikten är del av bakgrunden till den intensiva diskussionen i USA på senare tid kring statsskuldens storlek (som börjar närma sig 100% av BNP).

Tankegången kan missförstås. Det är inte så att det marknadsvänliga ekonomisk-politiska paradigmet som sjösattes av Ronald Reagan och Margaret Thatcher i början av 1980-talet, och som sedan dess varit tongivande i västvärlden, och som i sin förlängning i USA har blivit "Small government"-politiken, har varit ett misslyckande. Tvärtom. Det har varit en framgång. Det var en nödvändig omläggning. Den tidigare samhällsmodellen i västvärlden, den uppförstorade Keynesianismen där staten skulle sköta det mesta, och som fanns i många europeiska länder under 1970-talet, inte minst i Sverige, hade överlevt sig själv. Det var ett förstelnat, socialdemokratiskt influerat, samhälle som medborgarna steg för steg under 1970- och 1980-talen blev alltmera kritiska mot, och som inte längre var konkurrenskraftigt. Sverige gick kräftgång mätt i BNP per capita relativt andra västländer, inte minst visavi USA, under 15-20 år, fram till mitten av 1990-talet. Från praktiskt taget världens rikaste land 1970 till en plats kring 25-30 mätt i köpkraft. Det fanns en förklaring. Sverige hade gått längre än nästan alla andra västländer med sin ambitiösa, och för en tid mycket framgångsrika, idéstyrda ekonomiska politik enligt det gamla paradigmet, det som kom att kallas den svenska modellen, och fick betala ett högt pris för det.

Historien upprepar sig. Det som nu håller på att ske är att den amerikanska varianten av det nya paradigmet, "Small government"-strategin, har nått vägs ände.

Välfärdsstatens renässans (3): Välfärdsstaterna står sig väl i konkurrensen

Det här är den tredje artikeln (av fem) om välfärdsstaten. Mera precist kommer jag till slutsatsen att den europeiska välfärdsstaten står inför en renässans, och dess politiska motpol och kombattant i västvärlden, "Small government"-strategin, inför stora utmaningar, i varje fall i sin amerikanska tappning.

Det andra skälet till varför den europeiska välfärdsstaten kommer att få en renässans är att ekonomin är lika stark som den amerikanska. Det politiska huvudargumentet för "Small government"-strategin faller därmed. För det har varit, och är, ett huvudargument att ekonomin gynnas, att den relativa tillväxten är bättre jämfört med andra västliga samhällsmodeller, och kanske i synnerhet jämfört med välfärdsstatsmodellen i nordeuropeisk tappning. "Big government" hämmar tillväxten, det är budskapet. Det argumentet håller av allt att döma inte längre. Tillväxten i de europeiska välfärdsstaterna är idag inte uppenbart lägre. Dynamiken är inte sämre. Och konkurrensförmågan mera allmänt är på samma nivå som för USA. Jag skall granska dessa tre påståenden lite mera systematiskt.

Först tillväxten. Det är korrekt att säga att den amerikanska ekonomin har växt snabbare än välfärdstatsländerna i Europa om vi tittar på hela den aktuella perioden, från 1980 och fram till idag. Det är inga stora skillnader men USAs BNP, eller BNP per capita, har avgjort utvecklats bättre under dessa tre decennier. Och det gäller oavsett om vi mäter i löpande eller fasta priser, i köpkraft eller efter växelkurs. En förklaring kan vara att antalet arbetade timmar per år har varit väsentligt högre i USA än i Europa, allt annat lika höjer det den relativa tillväxten. En annan förklaring kan vara att den offentliga sektorn varit jämförelsevis större i Europa. Sättet man mäter produktiviteten på i nationalräkenskaperna gör att det gynnar det land som har en större privat sektor. En tredje förklaring, och den gäller i varje fall för Sverige, är att omställningen från det gamla paradigmet, den uppförstorade Keynesianismen, till en ny mer marknadsorienterad politik tog längre tid i Europa än i USA. Oavsett förklaring är det otvetydigt att USAs tillväxt varit bättre än Europas under perioden 1980-2010.

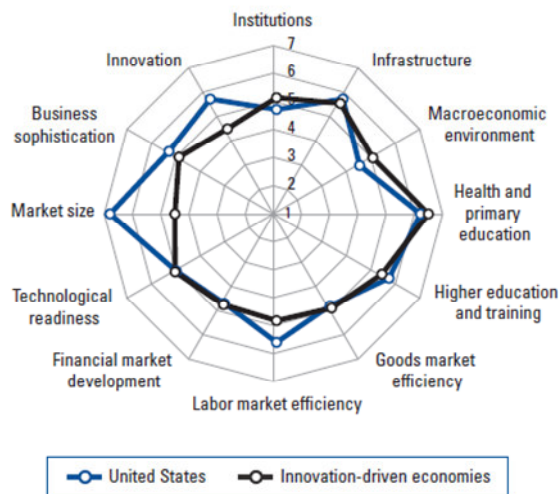
Det ser något annorlunda ut med ett kortare tidsperspektiv. Tillväxten för välfärdstatsländerna i Europa under de senaste femton åren, för perioden 1995-2010, skiljer sig inte särskilt mycket åt visavi USA. Mäter man tillväxten i fasta priser och efter köpkraft var den procentuella ökningen för hela perioden för till exempel Sverige 45% mot USAs 46%. Ännu bättre utvecklades Norge och Belgien. Tyskland är det land som bryter mönstret, landet hade under de här femton åren en klart sämre tillväxt än USA. En förklaring kan vara att integrationen av den östtyska ekonomin pågick som bäst. Tyskland har också haft andra problem med sin ekonomi under den här perioden.

Den samlade bilden blir att USA fortfarande växer gott och väl i samma takt som Europas välfärdsstater. Men gapet i tillväxttakt har en tendens att med tiden snävas ihop. Mellan 2005 och 2010 växte de nio välfärdsstaterna med 5,2%. USA växte med 4,8% under samma period. Skillnaden är försumbar.

Det andra gäller dynamiken hos respektive samhällsmodell. Vi vet att det land som relativt sett har ett stort tillflöde av nystartade företag, en hög grad av entreprenörskap, kommer att klara jobben, och tillväxten, bättre än de länder som ligger längre ner på listan. Mot den bakgrunden blir det intressant, inte minst för politikerna, att mäta graden av entreprenörskap i olika länder. En av de senaste årens mest uppmärksammade försök på den punkten är Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Problemet med GEM är att den mäter graden av entreprenörskap utan urskiljning, enklaste levebrödsföretag blandas ihop med Facebook och andra tillväxtgaseller. Nu har professorerna Zoltan Acs och Laszlo Szerb utvecklat ett nytt index, Global Entrepreneurship and Development Index (GEDI), mer inriktat på att mäta den högkvalitativa, "förädlingsvärdetunga" delen av entreprenörskapet (läs mera här). Man kan säga att GEDI ger en indikation på vilka länder som har skapat goda förutsättningar för att det skall komma fram många nya företag baserade på högteknologi, alltså den typ av företag som skapar höga förädlingsvärden och därmed bidrar mycket till BNP-tillväxten.

Zoltan Acs och Laszlo Szerb analyserade 71 länder och rangordnade. Samtliga europeiska välfärdsstater finns med i toppen av listan. Den välfärdsstat som kommer sämst ut är Österrike på plats 22. Mest tacksamt är att de nordiska länderna hamnat så högt. Danmark ligger i topp, Sverige på fjärdeplats och Finland på trettionde plats och däremellan finns Norge. Det är intressant eftersom det antyder att den ekonomisk-politiska modell som vi håller oss med i Norden idag är konkurrenskraftig också vad gäller entreprenörskap. Det går inte längre att hävda att relativt höga skatter och en

generös välfärdsstat står i motsatsställning till tillväxt genom nyföretagande. Att USA också hamnar bland länderna i topp (plats 3) är inte oväntat, alla vet att förutsättningarna för högteknologisk tillväxt via nyföretagande är bättre i USA än på de flesta andra håll.

Det tredje gäller helheten, i vilken utsträckning de europeiska välfärdsstaterna står sig i konkurrensen med USA när perspektivet breddas. World Economic Forum, den Schweiz-baserade tankesmedjan mest känd för sina årliga Davos-konferenser, har under senare år genomfört en ambitiös studie av olika länders konkurrenskraft. Konkurrenskraft definieras då som "...the set of institutions, policies, and factors that determine the level of productivity of a country". Den senaste rapporten, som publicerades 2010, mäter och jämför 139 länder i enlighet med tolv kriterier med betydelse för konkurrenskraften (läs rapporten här). Vilka dessa tolv kriterier är framgår av den

här figuren som visar hur USAs konkurrensförmåga står sig när den jämförs med genomsnittet av de andra högst utvecklade länderna som i praktiken domineras av de europeiska välfärdsstaterna. ("Innovation driven economies"). Det man ser är det förväntade. Att USA är extra "bra på" innovationer och nyskapande och har en relativt sett mycket väl fungerande arbetsmarknad. Och dessutom har landet en given fördel genom storleken på den egna hemmamarknaden. USA är utan jämförelse världens största och mest sofistikerade marknad.

I rangordningen av de bästa länderna kommer Schweiz på första plats. Efter Schweiz kommer – för att ta de tio mest konkurrenskraftiga i rangordning – Sverige, Singapore, USA, Tyskland, Japan, Finland, Nederländerna, Danmark, Kanada. Mellan plats 11 och 20 finns de tre resterande europeiska välfärdsstaterna med Belgien sist på plats 19. Det är ingen överdrift att säga att välfärdsstaterna i Europa väl matchar USA i allmän konkurrenskraft.

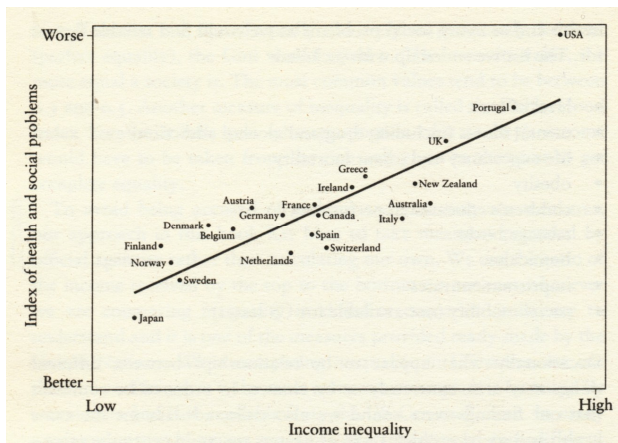
När dessa tre förhållanden – förmågan till ekonomisk tillväxt, förutsättningarna för entreprenörskap och den allmänna konkurrensförmågan – dras ihop till en helhetsbild blir skillnaderna mellan de två samhällsmodellerna inte stora. Den europeiska välfärdsstatsmodellen och den amerikanska "Small government"-modellen framstår i *ekonomiskt* avseende som relativt jämförbara. Det är emellertid inte hela bilden.

Det finns en tredje faktor. Människorna mår bättre i den europeiska välfärdsstaten än i det amerikanska "Small government"-samhället. Det kommer jag att ta upp i nästa artikel.

Välfärdsstatens renässans (4): Människorna mår bättre i välfärdsstaten

Det här är den fjärde artikeln (av fem) om välfärdsstaten. Mera precis kommer jag till slutsatsen att den europeiska välfärdsstaten står inför en renässans, och dess politiska motpol och kombattant i västvärlden, "Small government"-strategin, inför stora utmaningar, i varje fall i sin amerikanska tappning.

Epidemiologerna Richard Wilkinson och Kate Pickett hävdar i sin bok *The Spirit Level*, det jag antydde inledningsvis, att det vid varje tidpunkt finns ett samband mellan inkomstskillnaderna i ett land och de sociala förhållandena i landet. Ju vidare spännvidden i inkomst är i landet, desto fler sociala problem har landet – allt när jämförelsen görs med andra länder. Spädbarnsdödligheten, den förväntade livslängden, graden av fetma, kvinnans ställning, hur mycket psykisk sjukdom som finns, droganvändningens omfattning, antal personer i fängelse, ungdomars läsförmåga, antalet avhopp från skolan, mängden tonårsfödslar etc. För alla dessa gäller att ju större inkomstgap ett land har mellan rik och fattig (relativt andra länder), desto större är problemen.

Författarna redovisar ett stort antal grafer med inkomstskillnaderna i olika länder längs x-axeln, och de sociala parametrarna längs y-axeln. Med andra ord långt ut till höger i diagrammet finns de länder som har stor relativ inkomstspridning, stora inkomstklyftor, och högt upp i diagrammet ligger de länder som har stora sociala problem. Problemet för USA är att landet hamnar högt upp till höger i samtliga de diagram som författarna redovisar, alltså för samtliga de sociala parametrar som jag just

nämnde (och för några ytterligare). Det är med andra ord en position som berättar att jämfört med de övriga högt utvecklade länder som ingår i redovisningen har USA större inkomstskillnader och (följaktligen) större sociala problem. De europeiska välfärdsstaterna hamnar utan undantag i den andra, positiva änden av diagrammen – den med relativt sett små inkomstklyftor och små sociala problem. (Där finns ofta också Japan.)

Jag är inte okritisk mot *The Spirit Level*. Visst, författarna övertygar mig om att stora inkomstskillnader i ett land inte är bra för människorna i det landet. Men de visar *inte* på hur sambandet verkar, vilka mekanismer det är som får till exempel spädbarnsdödligheten att vara högre USA än i Sverige. Wilkinson och Pickett *antar* att det orsakssambandet finns. Det finns också en metodkritik från andra forskare. Och en rasande politisk kritik från höger mot boken (läs mera här). Ändå menar jag att huvudbudskapet i *The Spirit Level*, att länder med stora inkomstskillnader i snitt har större sociala problem än länder med mindre inkomstskillnader, står sig vid en granskning. Och det är tankeväckande nog.

Ett par ytterligare iakttagelser från boken är för övrigt värda en kommentar när vi talar om USA. Forskare vid London School of Economics har i en studie av förhållandena i ett antal västländer länder, däribland USA, visat att det finns ett samband mellan inkomstskillnader och social rörlighet. Med social rörlighet menas då hur lätt eller svårt det är för en individ att inkomstmässigt bryta sig loss från sin föräldragenerations inkomstförhållanden. Det är inget omfattande material och resultaten måste värderas därefter men det man kan se är uppseendeväckande. USA (och England) har markant lägre social rörlighet än de övriga länderna i undersökningen (Norge, Finland, Sverige, Tyskland, Kanada). Den europeiska myten om USA har sedan Alexis de Tocqueville skrev om sin USA-resa på 1830-talet varit myten om möjligheternas land, ett land där vem som helst genom hårt arbete och idoghet kan nå hur långt som helst, själva sinnebilderna av hög social rörlighet. Den här

studien slår in en kil i den sagan. Det verkar som om USA idag är ett land där det, tvärtemot det de Tocqueville kunde se, är svårare än i Europa att klättra uppåt på den sociala stegen.

Den andra iakttagelsen gäller sambandet mellan arbetstid och inkomstskillnader. Det är väl känt att amerikanerna i genomsnitt arbetar fler timmar per år, det har jag varit inne på tidigare, och tar ut mindre semester än den genomsnittlige västeuropén. Wilkinson och Pickett diskuterar den frågan i sin bok och finner att även här finns ett klart samband med hur stora inkomstskillnaderna är, ju vidare inkomstgapet är mellan fattiga och rika i landet, desto längre årsarbetstid tenderar landet ha när det jämförs med andra länder. Man skulle alltså kunna säga att ett av skälen, och kanske ett avgörande skäl, till varför amerikanerna arbetar så mycket är att de lever i ett land med stora relativa inkomstskillnader.

De länder som har små inkomstklyftor i Wilkinsons och Picketts studier är alla europeiska välfärdsstater – med ett undantag. Undantaget är Japan. I själva verket är Japans offentliga sektor en av de minsta bland OECD-länderna om den mäts som andel av BNP, mindre än USAs. Det borde uppmuntra de amerikanska politiker som vill göra något åt inkomstorättvisorna i landet. Det är bara det att den japanska modellen bygger på att det är små inkomstskillnader helt allmänt i landet, och att människorna av allt att döma tycker att det skall vara så. Det är så långt man i västvärlden kan komma från amerikansk lönesättnings- och bonuskultur.

Om vi accepterar Wilkinsons och Picketts analys (vilket således inte alla gör) är det ingen tvekan om att människorna i de europeiska välfärdsstaterna i snitt mår bättre än människorna i USA.

Välfärdsstatens renässans (5): Tiden arbetar för välfärdsstatsmodellen

Det här är den femte och sista artikeln om välfärdsstaten. Mera precis kommer jag till slutsatsen att den europeiska välfärdsstaten står inför en renässans, och dess politiska motpol och kombattant i västvärlden, "Small government"-strategin, inför stora utmaningar, i varje fall i sin amerikanska tappning.

Det första argumentet för välfärdsstatsmodellens renässans har varit att "Small government"-modellen idag har egna allvarliga problem. Allt från usel infrastruktur till överinvesteringar i delar av den privata sektorn. Och dessutom (vilket jag inte har diskuterat) med politiska låsningar mellan republikaner och demokrater som får seriösa debattörer och statsvetare som Fareed Zakaria och Francis Fukuyama att vara pessimistiska när det gäller möjligheten att politiskt åtgärda det som inom kort måste åtgärdas i det amerikanska samhället. Det andra argumentet har varit att de europeiska välfärdsstaterna inte längre är ekonomiskt underlägsna USA. Det var länge en icke-ifrågasatt sanning att välfärdsstaterna i Europa var ekonomiskt inte utvecklade, så i varje fall mindre dynamiska än USA. Det är svårt att hävda att det gäller idag. Även om USA fortsatt tillhör världens mest konkurrenskraftiga länder, och även om inget annat land inom överskådlig tid storleksmässigt kommer att kunna jämföras med USA, har det vid en närmare granskning visat sig att även de europeiska välfärdsstaterna står upp väl i allt som bestämmer framtidens tillväxtutveckling. Det tredje, och avgörande, argumentet har varit att människorna i välfärdsstaterna mår bättre.

Det finns också ett fjärde argument. Tiden arbetar *för* välfärdsstatsmodellen. Inkomstskillnaderna kommer att växa i takt med att globaliseringen fortsätter, och då krävs politiska åtgärder för att

dämpa effekterna. Den europeiska välfärdsstaten är bättre rustad på den punkten än den amerikanska "Small government"-modellen.

Det som skulle visas, är visat – den europeiska välfärdsstatsmodellen står inför en renässans.

Litteratur:

"2009 Report Card for American Infrastructure", *American Society of Civil Engineers*, March 2009;

"The Global Competitiveness Report, 2010-2011, (2010), *World Economic Forum*, Genève;

Acs, Z. J. & Szerb, L., (2010), "The Global Entrepreneurship and Development Index", paper presented at the DRUID Conference, *Imperial College Business School*, June 2010, London;

Snowdon, C., (2010), *The Spirit Level Delusion: Fact-checking the Left's New Theory of Everything*, Democracy Institute;

Ferguson, N., 2009, *I pengarnas tid – finansvärldens historia*, Albert Bonniers förlag, Stockholm

Reinhart, C. M. & Rogoff, K. S., (2009), *This Time is Different*, Princeton University Press, Princeton;

Wilkinson, R. & Pickett, K., (2009), *The Spirit Level*, Penguin Books, London;

Woolhandler, S. et al, 2003, "Costs of Health Care Administration in the United States and Canada", *The New England Journal of Medicine*, Volume 349, No. 8, August 21, 2003, s 768 ff;